

”Det måste funka”

Stockholm har 60 procent av Sveriges stenmarknad. Stockholms stad är den stora beställaren, och en kund som ställer höga krav i sina upphandlingar. – Det måste funka långsiktigt, säger Lena Strand, projektledare vid Trafikkontoret med anläggningsarbeten som specialitet.

TEXT PETER WILLEBRAND FOTO ANNA RUT FRIDHOLM

TEMA
Sten i
utemiljö

Det råder en byggboom i Sverige som vi inte har sett motsvarigheten till sedan miljonprogrammets dagar och naturstenen återtar alltmer sin roll som stenstadens främsta kännetecken, i synnerhet i Stockholm. Man brukar säga att runt 60 procent av den svenska naturstensmarknaden finns här.

Lena Strand är projektledare vid Trafikkontoret i Stockholm och knuten till avdelningen stadsmiljön. Hon jobbar i huvudsak med understöd i tekniska frågor som rör alla typer av anläggningsarbeten. Med den utgångspunkten har Lena Strand även ett viktigt inflytande på den svenska stenbranschen. Det är till Lena som tjänstemännen vänder sig med frågor om vilka krav som gäller och hur de säkerställs i nya projekt.

– Jag är kemist i grunden men har under större delen av mitt yrkesliv arbetat med asfaltsbeläggningar och trafik, berättar hon.

– Under de senaste åren har det var många frågor kring natursten, senast rörde det sig om Sergels torg där det just nu byggs väldigt mycket.

Hon har även bistått med sakkunskap vid Slussenprojektet, som blir ett av de större naturstensprojekten i Sverige de kommande åren.

I Lena Strands uppdrag ingår också huvudansvaret för del 2 av *Teknisk handbok*, som handlar om just anläggning och som innehåller regler för byggande, drift och underhåll på offentlig platsmark inom Stockholms stad. Den delen stäms bland annat av mot AMA Anläggning.

– Jag sitter även som Stockholms stads representant i SIS Tekniska Kommitté 508, som arbetar med standarder för natursten, såväl nationellt som med koppling till den europeiska standardiseringsorganisationen CEN och EU-direktivet. Europakraven ses över var femte år och i samband med det bestämmer kommittén hur Sverige ställer sig till en översyn.

Men Lena Strand gör även sin röst hörd i andra sammanhang. Hon deltog nyligen i ett seminarium i stenbranschen där den övergripande frågan var hur man ska förhindra glidning av hållar, plattor och gatsten. Bland annat diskuterades nya spärrsystem för att undvika glidning, samt tjocklekens betydelse för hållars hållbarhet.

Nya rekommendationer för tjocklekar är framtagna av Sveriges Stenindustriförbund och återfinns bland annat i den egna branschbibeln *Utomhusmiljö* som uppdaterades i våras. Rekommendationerna utgår från nya tester gjorda vid CBI Betonginstitutet och går ännu lite längre än motsvarande AMA-rekommendationer, till exempel förordas i vissa fall 80 millimeter hållar där AMA fortfarande håller sig till 120 millimeter.

Ett riktigt utfört underarbete är nyckeln slår författarna fast, däribland stenprofessorn Kurt Johansson.

Lena Strand har själv en pragmatisk syn på rekommendationerna. Riktiga underarbeten är mycket viktiga, men glöm inte ändamålet och hållbarhetsperspektivet, understryker hon.

”Vi kan inte fastna i tekniska diskussioner, det måste funka långsiktigt. Det är ju också själva idén med natursten, förutom att den är väldigt vacker.”

– Vi kan inte fastna i tekniska diskussioner, det måste funka långsiktigt. Det är ju också själva idén med natursten, förutom att den är väldigt vacker. Vi brukar få kritik för att vi ställer hårda krav i våra upphandlingar, men i Stockholm är en reparation eller en omgörning en ganska komplicerad fråga. Man kanske måste stänga av en gata för en reparation. De som jobbat med oss ett tag vet att det finns anledningen till varför vi ställer lite hårdare krav, och de som är nya brukar snabbt komma till samma insikt.

I avvaktan på att nya formler för hållbarhetsberäkningar blir accepterade standards kommer branschen sannolikt att få leva med den här debatten, tror Lena Strand.

– Det är många parametrar som vägs in när man ska komma fram till vad som är det bästa sättet att räkna på, och det återstår en del utvecklingsarbete. Våra städer blir allt trängre och ytorna ska kunna fungera i allt fler sammanhang och klara olika trafikbelastningar, säger hon.

Trafikkontoret håller själv på med att utveckla nya beräkningsformler för plattor där beräkningarna bygger på olika belastningar.

– Vår *Teknisk handbok* behöver utvecklas ännu lite mera när det gäller plattor. I dag saknar CEN-standarderna en beräkningsformel som är tillräckligt anpassad för beräkningar på natursten, och det skulle behövas ett forskningsprojekt som underlag. Det är ju även en framtidsfråga som är viktig för alla.

Oavsett vad formlerna säger: Vilken är din egen favorit bland svensk natursten?

– Jag har inga favoriter. Vi har generellt en väldigt bra sten i Sverige, ett levande material som dessutom ofta bara blir vackrare med tiden. Men återigen: det måste funka. ■